

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра теорії та методики фізичного виховання

Юрій Козій

**ОРГАНІЗОВАНИЙ СПОРТИВНИЙ РУХ В
УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ США І КАНАДИ**
(Матеріали для лекцій з історії фізичної культури)

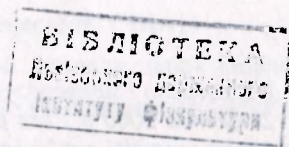
Львів – 2000

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра теорії та методики фізичного виховання

Юрій Козій

ОРГАНІЗОВАНИЙ СПОРТИВНИЙ РУХ В
УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ США І КАНАДИ
(Матеріали для лекцій з історії фізичної культури)

Львів – 2000

Козій Ю.С. Організований спортивний рух в українській діаспорі США і Канади // Матеріали для лекцій з історії фізичної культури. – Львів. 2000 – 26 с.

Матеріали, викладені у цій методичній збірці висвітлюють питання розвитку організованого спортивного руху в українській діаспорі США і Канади. Рекомендується для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю та усіх прихильників спорту.

Матеріали підготував аспірант кафедри теорії і методики фізичного виховання Львівського державного інституту фізичної культури Юрій Козій.

Рецензенти:

Валентин Мороз - доктор філософії, професор Львівського державного інституту фізичної культури.

Богдан Якимович – кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник, директор наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка.

Обговорено і затверджено на засіданні кафедри ТiМФВ (протокол № 1 від 21 серпня 2000 р.) та рекомендовано до друку методичною радою ЛДiФК (протокол №1 від 23 серпня 2000 року).

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У навчальній програмі з історії фізичної культури для студентів вищих закладів освіти з'явилася тематика пов'язана з розвитком фізкультурно-спортивного руху в середовищі української діаспори. Разом з тим ці теми практично не висвітлюються у жодному з відомих підручників та посібників, бракує матеріалів у науково-популярній літературі. Разом з тим спортивний рух в українській діаспорі США і Канади має свої традиції, цікаву історію, багатий на яскраві імена та події. Саме тому ми вирішили підготувати насамперед для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю підбірку матеріалів для лекцій з історії фізичної культури.

Наші дослідження базуються на вивченні великої кількості сучасної вітчизняної та доступної зарубіжної літератури наукових бібліотек України: Національної бібліотеки України ім. І.В.Вернадського (м.Київ); бібліотеки української діаспори (м.Київ); бібліотеки Національного університету фізичного виховання і спорту (м.Київ); Львівської обласної наукової бібліотеки ім. В.Стефаника НАН України (м.Львів); Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. Івана Франка; бібліотеки української діаспори (м.Львів); бібліотеки Львівського державного інституту фізичної культури (м.Львів), та бібліотек української діаспори в зарубіжних країнах.

Опрацьовано особисті та громадські архівні матеріали лідерів та учасників спортивного руху в українській діаспорі Західної Німеччини, США, Канади, Австралії, Венесуели: Олега Лисяка (США), Мирослава Велигорського (Канада), Всеволода Соколика (Канада), Омеляна Бучацького (Австралія), Осипа Панчишина (Венесуела, США).

Вивчивши і проаналізувавши літературні джерела, нами виділено такі дві групи: література видана в Україні (або в колишньому СРСР) та видання української діаспори. До власне українських джерел належить незначна кількість праць - це статистичні матеріали, науково-популярні праці, окремі наукові розвідки та перевидання спогадів авторів з

діаспори. Джерельна база видань української діаспори значно ширша і ми виділяємо такі основні підгрупи:

- наукові праці, монографії, статті з історії розвитку українських спортивних осередків української діаспори;
- періодичні видання - спортивні часописи і журнали, спортивні сторінки в загальних українських виданнях США та Канади;
- література мемуарного і епістолярного жанрів;
- енциклопедії, словники, довідники й подібного роду видання, які містять статистичну інформацію, опис окремих фактів, подій та явищ з історії громадсько-культурного руху української діаспори США і Канади;
- архівні документи та інші першоджерела. Це, практично не відомі в Україні, зарубіжні архіви української діаспори США, Канади, Австралії та інших країн українського поселення;
- допоміжні історичні джерела. Це речові пам'ятки з історії спортивного руху в західній українській діаспорі: спортивна сфрагістика, геральдика, колекції спортивних значків, медалей, марок, поштових листівок, спортивних нагород тощо. що є цікавим доповненням до основної джерельної бази.

Вважаємо що уся подальша праця з вивчення джерельної бази повинна скеровуватися на пошук та перевезення в Україну приватних колекцій активних діячів спортивного руху в українській діаспорі, а в перспективі на створення музею української спортивної діаспори. Певна робота у цьому напрямку розпочата у Львівському державному інституті фізичної культури.

Дякую за підготовку цих матеріалів п. Оксані Вацебі, п. Валентину Морозу, п. Богдану Якимовичу, п. Мирону Стебельському, п. Володимирі Кізімі, п. Омеляну Твардовському та працівникам наукових бібліотек ім. І. Вернадського, ім. В. Стефаника, бібліотеки ЛДІФК.

Сподіваюся що ця розробка стане корисною для самостійної підготовки студентів до курсу історії фізичної культури.

Юрій Козій

П Л А Н

Вступ

1. Зародження українського спортивного руху в США і Канаді.
2. Організаційні основи розвитку українського спорту в США і Канаді.
3. Спортивно-масові заходи в середовищі української діаспори США і Канади.
4. “Вільні Олімпіади” та роль української діаспори в міжнародному олімпійському русі.

Додаток

Список рекомендованої літератури

ВСТУП

До останнього часу чимало сторінок історії української фізичної культури залишаються маловідомими і недостатньо вивченими. Однією з таких, науково практично не досліджених, є історія спортивного руху в середовищі української діаспори. Вітчизняних наукових праць з цієї проблематики практично не має. Існують маловідомі в Україні збірки, альманахи, довідники видані в українській діаспорі, які потребують свого відкриття й осмислення українським читачем.

В умовах незалежності, коли відкрився доступ до раніше закритих джерел інформації, коли розширилися можливості міжнародних контактів, в Україні створилися передумови для наукового вивчення й аналізу розвитку організованого спортивного руху в середовищі української діаспори США, Канади, Австралії, ряду європейських країн.

Активна співпраця спортивних структур України та спортивної громадськості української діаспори, значна матеріальна, організаційна і моральна підтримка спортивного руху в Україні, особливо олімпійських збірних, нагальні питання культурного розвитку національних меншин в Україні, актуалізують проблему функціонування спортивного руху в середовищі української діаспори.

1. Зародження українського спортивного руху в США і Канаді

Вперше український спортивний рух як помітне явище виникає в США та Канаді на початку ХХ століття. Саме тоді утворюються гімнастично-спортивні товариства: "Сокіл" (м. Йонкерс, США, 1902), "Січ" (м. Оліфант, США, 1902), "Запорізька Січ" (м. Мек-Кіспорт, США, 1905). У 1906-1910 роках "Соколи" і "Січі" утворюються в Пітсбурзі та Філадельфії, а в Нью-Йорку – "Гайдамаки". Цілі й завдання "Січових" активістів були такими:

1) об'єднати всіх українців без різниці віровизнання чи політичних переконань;

2) розвивати фізичну культуру і спорт;

3) розпоширювати і поглиблювати національну свідомість серед членів товариств;

4) займатися культурно-освітньою роботою.

За період 1916-1940 років "січовики" зорганізували більше 60 осередків, у яких займалося понад 3 тисячі осіб. Активні осередки "Січей" давали поштовх іншим українським організаціям для створення спортивних гуртків і секцій та залучення до них української молоді діаспори. Найпопулярнішими видами спорту були: баскетбол, легка атлетика і плавання. В деяких з них "січові" команди брали участь у змаганнях локальних американських ліг (бейсбол, софтбол, кьорлінг), хоча переважна більшість виступала в незалежних українських лігах (баскетбол, софтбол, кьорлінг). Змагання відбувалися на українських фестивалях та річних з'їздах молодіжних організацій української діаспори США і Канади.

У 1924 році в м. Ньюарку (США) було організоване одне з найактивніших на сьогодні українських спортивних товариств в діаспорі – Українське спортивно-виховне товариство "Чорноморська Січ", що функціонує вже понад 75 років. А в 1936 році у Філадельфії (США) відбулася перша "Українська Спортова Олімпіада". Участь у ній взяло близько 300 спортсменів і спортсменок з 14 українських спортивних осередків, що змагалися в плаванні, бейсболі і легкій атлетиці. Слід зазначити, що крім "січових" команд участь в Олімпіаді взяли спортсмени молодіжних організацій – Ліги Української Молоді Північної Америки, Католицької Ліги та ін. Так спорт успішно популяризував між американцями та канадцами українське ім'я, що сприяло мобілізації української молоді до занять фізичною культурою. Після Олімпіади нові українські спортивні гуртки утворювалися при громадських організаціях – Українському Народному Союзі (УНС), Українському Робітничому Союзі (УРС), Українському Братському Союзі (УБС). Найвідомішим ентузіастом українського спорту в цей період був член УНСоюзу Григорій Герман, який закривав 33 команди з кьорлінгу, 28 бейсбольних команд і 21 баскетбольну команду. Друга світова війна

перервала активність українських спортивних осередків в США та Канаді.

2. Організаційні основи розвитку українського спорту в США і Канаді

Разом з масовою, після Другої світової війни, еміграцією українців з європейських таборів переселенців (Німеччина, Австрія, Італія, Англія) до різних країн світу, зокрема США, Канади, Австралії, емігрував і український спорт. Його привезли справжні українські спортсмени, які виявляли бажання продовжувати діяльність Українського Спортивного Союзу (УСС), що функціонував з 1925 р. на українських землях і Ради Фізичної Культури, яка діяла під час тимчасової еміграції на теренах Західної Німеччини. Саме тому в США і Канаді, в країнах поселення найчисельнішої української діаспори, в 1947-1950 рр. створилася велика кількість українських спортивних клубів, товариств, осередків: Український Спортивний Клуб (УСК) в Нью-Йорку, Українсько-Американське Спортивне Товариство "Львів" в Клівленді, Український Спортивний Осередок "Тризуб" у Філадельфії, "Січ" в Елізабеті, "Леви" в Чикаго, "Черник" у Детройті і т.д. Усі вони змагаючись на спортивних майданчиках здобували не лише місця, очки, бали, але й разом з тим виконували важливу національно-виховну роботу згуртовуючи новоприбулих та їх сім'ї, а також формуючи здорових тілом і духом національно свідомих українців.

Пожвавлене спортивне життя вимагало організації керівного чинника, який би керував діяльністю поодиноких українських спортивних клубів, товариств, осередків. Так з ініціативи клубів та організацій молоді Пласт і СУМ у 1953 році на Сході США в м. Нью-Йорк створюється "Союз Україно-Американських Товариств - Схід" (СУАСТ - Схід). За прикладом Сходу, українські спортивні клуби на Заході США створили у м. Чикаго свій керівний орган "Союз Україно-Американських Товариств - Захід" (СУАСТ - Захід), а в Канаді в

м. Торонто створено “Союз Спортивних Товариств Канади” (ССТК). Постійне збільшення української громади в 50-х роках ХХ ст. у США та Канаді, зумовлює постійне зростання українських спортивних товариств і спортивних секцій молоді (Пласту і СУМу). Саме тому постала необхідність організувати єдиний центральний орган управління усіма українськими товариствами на теренах США й Канади.

24 грудня 1955 року у місті Торонто (Канада) по спільній домовленості керівників СУАСТ - Схід, СУАСТ - Захід та ССТК відбулися Загальні Збори засновників українських спортивних товариств діаспори на яких в результаті об'єднання СУАСТ - Схід, СУАСТ - Захід та ССТК було створено міжкrajовий організаційний центр українського спорту на теренах США та Канади - УКРАЇНСЬКУ СПОРТОВУ ЦЕНТРАЛЮ АМЕРИКИ І КАНАДИ (УСЦАК). Участь у зборах взяли 13 українських спортивних осередків (9 з США та 4 з Канади). Два осередки надіслали письмові вітання. На Загальних Зборах було прийнято статут УСЦАК та вибрано керівні органи в такому складі:

Рада УСЦАК: Голова- др.Е.Жарський, заступник - Є.Гец, секретар - М.Синишин, члени Ради - М.Дудар, О.Гайський, М.Цар, mgr. М.Бардин.

Управа УСЦАК: Голова. І.Красник, заступник і пресовий референт - Я.Хоростіль, секретар - В.Левицький, референт суддівства - Р.Припхан, референт дисципліни - Р.Савчак.

Контрольна Комісія: проф. М.Андрухів, Я.Іваник і В.Бойчук.

Згідно зі статутом, для ефективнішої діяльності зберігши принцип територіальності, УСЦАК була поділена на три рівноправні підцентри - *Делегатури*. Дві Делегатури в США: УСЦАК-СХІД та УСЦАК-ЗАХІД та одна Делегатура в Канаді: УСЦАК-КАНАДА. За 45 років своєї діяльності членами УСЦАК було понад тридцять українських спортивних товариств, клубів, осередків та гуртків, що функціонували в США і Канаді та багато з них вже припинили свою діяльність. Серед них: УСК “Сокіл” (м. Серакюзи, США), “Довбуш” (м. Нью-Гейвен, США), “Січ” (м. Елізабет, США), УСТ “Беркут” (м. Перт Амбой, США), УСК (м. Хартфорд, США), КЛК (м. Філадельфія, США), УАСТ “Дніпро” (м. Балтімор, США), УСТ “Стріла” (м. Трентон, США), УСТ “Плаїн”

(м. Нью-Йорк, США), УСК (м. Бріджпорт, США), УВК "Іскра" (м. Цинцинаті, США), УСК "Київ" (м. Міннеаполіс, США), СК СУМ "Тигри" (м. Міннеаполіс, США), СТ "Україна" (м. Лос-Анджелес, США), СТ "Україна" (м. Монреаль, Канада), ІПАК (м. Вінніпег, Канада).

На сьогодні УСЦАК об'єднує в своїх рядах 19 спортивних осередків (рис.2.1).

ДЕЛЕГАТУРА УСЦАК-СХІД:

1. УСВТ "Чорноморська Січ" - місто Ньюарк (штат Нью-Джерсі)
2. УСО "Тризуб" - Філадельфія (Пенсільванія)
3. Український Спортовий Клуб (УСК) - Нью-Йорк (Нью-Йорк)
4. СК СУМ "Крилаті" - Йонкерс (Нью-Йорк)
5. Карпатський Лещетарський Клуб (КЛК) - Нью-Йорк (Нью-Йорк)
6. УАСТ - Рочестер (Нью-Йорк)
7. Спортивні гуртки Пласту (Схід США)
8. Спортивні гуртки СУМу (Схід США)

ДЕЛЕГАТУРА УСЦАК-ЗАХІД:

1. УАСТ "Леви" - Чікаго (Ілліной)
2. СК СУМ "Крила" - Чікаго (Ілліной)
3. УАСТ "Черник" - Детройт (Мічиган)
4. УАСТ "Львів" - Клівленд (Огайо)

ДЕЛЕГАТУРА УСЦАК-КАНАДА:

1. СТ "Україна" - Торонто (Онтаріо)
2. Спортивний гурток СУМ - Торонто (Онтаріо)
3. Спортивний гурток Пласту - Торонто (Онтаріо)
4. Молодеча Ліга - Торонто (Онтаріо)
5. СТ "Україна" - Ошава (Онтаріо)
6. КЛК - Торонто (Онтаріо)
7. УНО "Сокіл" - Гакстон (Онтаріо)

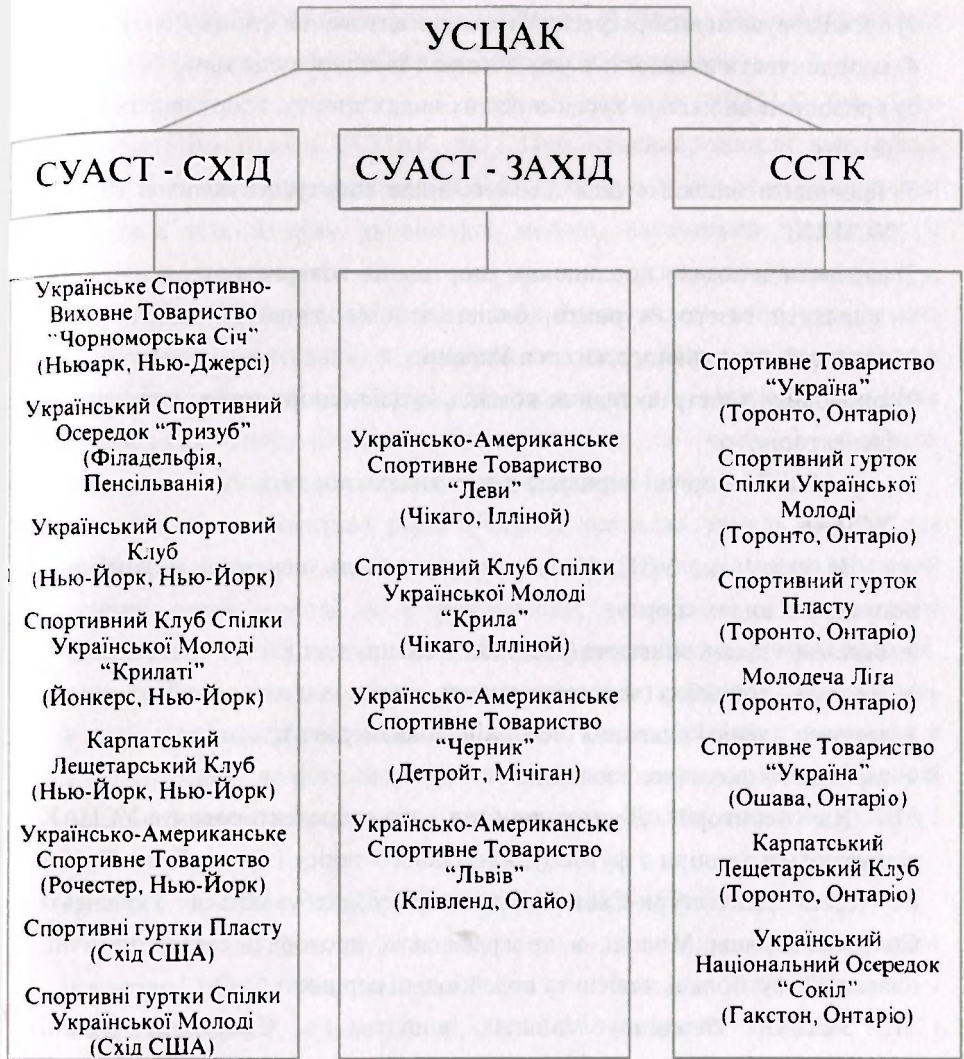

Рис.2.1. Організаційна структура українського спорту в США і Канаді

Завдання УСЦАК (згідно зі статутом) :

- 1) репрезентувати українську фізичну культуру і спорт на теренах своєї діяльності;
- 2) при потребі створювати репрезентативні команди на міжнародних зустрічах;

- 3) організовувати нові осередки фізичного виховання і спорту;
- 4) координувати діяльність в усіх ділянках фізичної культури;
- 5) проводити вишкільні курси в різних видах спорту, спортивні табори і школи;
- 6) проводити вишкіл суддів для всіх видів спорту, існуючих в системі УСЦАК;
- 7) надавати допомогу поодиноким спортивним товариствам;
- 8) видавати газети, журнали, бюлетені зі спортивною тематикою, з новинами спортивного життя в Україні;
- 9) проводити реєстр активних команд, суддів, спортсменів, спортивних інспекторів;
- 10) проводити щорічні першості в усіх видах спорту, існуючих в системі УСЦАК.

За статутом, УСЦАК щороку проводить першості в найбільш популярних видах спорту:

- *березень* - лижні змагання (чол., жін., юнаки, дівч.);
- *травень* - волейбол (чол., жін., юнаки, дівч.);
- *вересень* - теніс і плавання (чол., жін., юнаки, дівч.);
- *листопад* - шахи (чол., юнаки).

На території Делегатури-Схід під протекторатом УСЦАК відбуваються турніри з футболу, настільного тенісу і баскетболу. Також на терені Делегатури-Схід кожного року відбуваються Українські Спортивні Ігрища Молоді, в програмі яких проходять легкоатлетичні, плавальні, футбольні, тенісні та волейбольні першості.

УСЦАК санкціонує вишкіл юнацтва в Спортивній Школі "Чорноморська Січ", що вже 30 років проводить шкільні першості. Змагання проходять протягом 4-х тижнів (останній тиждень в липні і три тижні в серпні) на спортивних майданчиках УРС "Верховина" в м.Глен Спей (Нью - Йорк).

УСЦАК є членом Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ) і як міжкrajова організація має представника в секретаріаті СКВУ.

Протягом 45 років Українську Спортову Централю Америки і Канади очолювали: мгр. І.Красник, В.Левицький, Я.Хоростіль,

Ю.Косакевич, д-р М.Снігурович, В.Кізіма, Р.Куціль. На даний час вже понад 10 років головою УСЦАК є Мирон Стебельський.

Ініціатором утворення і першим головою УСЦАК був Іван Красник. Всі голови УСЦАК, як і Іван Красник, завжди керувались ідеєю, що основним мотивом УСЦАК є не тільки дбати за підвищення здоров'я тіла й духу української молоді, насамперед піднесення її національних почуттів. Саме тому почали організовуватися турніри, річні першості. Ігрища Молоді, в яких брали участь сотні українських спортсменів і прихильників українського спорту. Отже, всі перебували в рідній, українській атмосфері. Не зважаючи на відстань, більшість українських спортивних осередків вважали за честь і обов'язок делегувати свої команди на популярні спортивні імпрези УСЦАК.

Упродовж багатьох років УСЦАК докладав чималі зусилля для популяризації спорту, який відіграє важливу роль не тільки як виховний чинник серед молоді, а є найбільшим видовищем для сучасного суспільства і суттєвим чинником міжнародної політики. Тому у діаспорі, коли особливо важливо, щоб українська молодь зростала і виховувалась в дусі українського середовища, спорт, має надзвичайне значення, а УСЦАК сприяє до його залучення якнайбільше число української молоді і розповсюдження його по усіх куточках українських поселень в США і Канаді.

ДЕЛЕГАТУРА УСЦАК - СХІД

На теренах Делегатури високу активність виявляють такі спортивні осередки: УСВТ "Чорноморська Січ" - Ньюарк, УСО "Тризуб" - Філадельфія, УСК - Нью - Йорк, СК СУМ "Крилаті" - Йонкерс, КЛК і спортивні гуртки СУМу та Пласту.

Упродовж десятиліть поодинокі управи Делегатури проявляли значну активність, влаштовуючи першості осередків з тенісу, волейболу, плавання, футболу, а також проводячи Українські Спортові Ігрища Молоді. Діячі Делегатури можуть пишатися тим, що саме на території УСЦАК-Схід проводяться ці популярні серед українського юнацтва змагання. Все це позитивно впливає на поширення спорту серед української молоді, сприяє появі нових кадрів для осередків.

Крім Ігриш і першостей осередків на терені Делегатури щорічно відбуваються центральні першості УСЦАК з тенісу, плавання, волейболу, шахів, легкої атлетики, а також футбольні турніри під патронатом УСЦАК - в рамках Українського Фестивалю в м. Голмдель (штат Нью-Джерсі, США) і Міжнародного фестивалю в м. Глен-Спей (Нью-Йорк, США).

Позитивним явищем для майбутнього українського спорту є також те, що на території Делегатури відбуваються щорічні вишколи юнацтва в Спортивній Школі “Чорноморської Січі”, Спортовому таборі СУМ в м. Еленвіл та тенісному таборі в м. Кергонсон. Ініціаторами, керівниками, а подекуди і тренерами в цих вишкільних програмах є діячі Делегатури і Управи Централі.

ДЕЛЕГАТУРА УСЦАК - ЗАХІД

В перших роках існування УСЦАК, ця Делегатура розвивалася успішно. Відбувались першості й турніри з різних видів спорту, а осередки мали численні юнацькі кадри. Згодом спортивне життя тут припинилося і на сучасному етапі майже завмерло. Єдиним спортивним осередком, що підтримує зв'язки з УСЦАК є УСТ “Черник” - Детройт, представники якого беруть участь у Загальних Зборах та входять до Управи Централі. Спортивні товариства “Львів”, “Леви”, “Крила” організаційно існують, але практично не співпрацюють з Управою УСЦАК.

ДЕЛЕГАТУРА УСЦАК - КАНАДА

Канадська Делегатура Української Спортової Централі Америки і Канади з центром у м. Торонто від свого заснування у 1955 р. й до сьогоднішніх днів є одним із лідерів багатогранного спортивного життя українців, що проживають в Канаді.

За часи свого існування Делегатура проходила періоди розквіту і занепаду, але ніколи не втрачала своєї основної мети - служіння українській спортивній молоді та українській громаді в цілому.

Делегатура організувала першості з окремих видів спорту та ігри молодіжних організацій (СУМ, Пласт, МУН). В той час, коли відбувалася зміна поколінь серед спортивних діячів, Делегатура перебувала в кризовому стані. Тому, після деякого застою, завдяки праці й умінню окремих спортивних діячів, восени 1989 р. Делегатура відновила свою активну діяльність і почала залучати до проведу молодих спортсменів. За останні роки Делегатура провела першості з волейболу, футболу, шахів. Налагоджено й зв'язки зі спортивною Україною. Вперше в історії УСЦАК саме Делегатура УСЦАК-Канада налагодила контакт з українськими клубами бейсболу і софтболу. До здобутків Делегатури можна також віднести проведення 24 листопада 1994 р. конференції Делегатур УСЦАК-Захід і УСЦАК-Канада, на якій було обговорено майбутню діяльність цих Делегатур.

Жертвна праця керівництва Української Спортової Централі Америки та Канади впродовж 45 років повністю виправдала потрібність її існування. УСЦАК став важливим організаційним чинником як у спортивному, так і в загальногромадському житті українців, що проживають на теренах США й Канади.

3. Спортивно-масові заходи в середовищі української діаспори США і Канади

Спортивні змагання діаспори є одним із засобів всебічного і гармонійного розвитку людини, які сприяють національному єднанню та вихованню молоді.

Аналіз характеру проведення і особливостей організації спортивних змагань в українській діаспорі США і Канади з моменту утворення перших спортивних осередків до сьогоднішнього дня показав, що головною метою функціонування організованих спортивних структур західної діаспори є виховання української молоді в національному дусі, її єднання та спілкування в українському середовищі. Саме створення українського середовища зумовлювало проведення спортивно-масових

заходів за участю практично усієї української молоді, що проживає в США і Канаді.

Головні змагання української діаспори впродовж півстоліття - це щорічні *першості Української Спортової Централі Америки і Канади (УСЦАК)*. Під патронатом УСЦАК кожного року проводяться першості серед українських товариств США і Канади з таких видів спорту : плавання, волейболу, футболу, шахів, баскетболу, тенісу, настільного тенісу, лижного спорту та легкої атлетики. У різні роки проводились першості з хокею бріджу і гольфу. УСЦАК, як центральний керівний чинник українського спорту в США і Канаді, об'єднує три підцентри – Делегатури. Насамперед Делегатури проводять внутрішні першості (наприклад першість Делегатури-Схід), а потім збірні команди Делегатур і спортивних товариств беруть участь у щорічних першостях УСЦАК, у змаганнях професійних та аматорських Ліг США й Канади, кубкових змаганнях, різних міжнародних турнірах з футболу, волейболу, тенісу, шахів та інших видів спорту. Слід зазначити, що УСЦАК і спортивні товариства розвивають аматорський спорт, хоча багато українських спортсменів, що виростили на любительському рівні виступали і показували найвищі результати на професійних змаганнях .

Особливу увагу в українській діаспорі США і Канади звертають на проблему виховання національно свідомої та фізично загартованої молоді. Саме з 1972 р., щорічно, проводяться *Українські Спортові Ігрища Молоді*, участь в яких беруть сотні юнаків і дівчат віком від 12 до 18 років зі спортивно-молодіжних товариств і організацій української діаспори США і Канади. Серед української молоді в діаспорі ці змагання вважаються, як “Українська Юнацька Олімпіада”. На відкритті цього спортивного форуму молоді крім присяги молодих спортсменів, відбувається піднесення прапорів, запалення традиційного вогню, що символізує грандіозність даної події і перегукується з олімпійською ідеєю, а також відспівування українського національного гімну і молитви “Боже Великий”. Згідно програми, змагання проходять з п'яти видів спорту : футболу, волейболу, тенісу, плавання і легкої атлетики.

Основними завданнями Ігрищ, разом із підвищенням фізичного гарту і спортивної майстерності, є:

- розвиток фізичного виховання серед української молоді;
- збереження української молоді від негативного впливу оточуючого середовища;
- пробудження у молоді прикмет національної ідентичності;
- збагачення духовного потенціалу молоді;
- змагання за найвищі результати для добра українського народу;
- сприяння зближенню української молоді та різних організацій;

На нашу думку, Українські Спортові Ігрища Молоді займають одне з чільних місць у низці спортивно-масових заходів української діаспори США і Канади.

Одним із актуальних питань, що постали перед організованими структурами спорту української діаспори США та Канади в кінці 60-х років ХХ ст. було питання підготовки і виховання молодих спортивних кадрів, майбутнього резерву. Після періоду бурхливої активності (1948-1960рр.) настає період занепаду (1960-1969рр.) - в спортивних товариствах ліквідуються секції з різних видів спорту. Міцні позиції в цьому плані лише в найпопулярнішій гри - футболу. Саме футболу підпорядковуються усі фінансово-організаційні засоби клубів, які в змаганні за чемпіонство втрачають сутність своєї спортивно-виховної роботи. Замість багатогранної аматорської спортивної діяльності залишається один футбол у професійному вигляді. Українська молодь не бачить жодних перспектив в даних умовах, тому відходить від українських спортивних товариств. Але цій проблемі знайшли вирішення.

Враховуючи необхідність виховання спортивного доросту, та враховуючи успішний приклад американських спортивних шкіл, влітку 1970 р. на базі УСВТ "Чорноморська Січ" у м. Глен Спей (Нью-Йорк, США), за ініціативою керівників УСЦАК Мирона Стебельського, Омеляна Твардовського і Євгена Чижовича, організовується перша українська Футбольна Школа УСВТ "Чорноморська Січ. Вишкіл тривав один тиждень, участь у ньому взяли 25 юнаків. Інтерес і зацікавлення

учасників іншими спортивними дисциплінами зумовило включення з 1971 року в програму вишколу волейболу. Змінюється і назва: “Перша Українська Спортова Школа Українського Спортового Товариства “Чорноморська Січ””. Разом із збільшенням спортивних дисциплін, збільшилась і кількість учасників - 90 осіб. А вже з 1972 року до програми вишколу додалися: теніс, плавання і легка атлетика. Вишкіл для юнаків і дівчат віком 10-16 рр. проводиться щорічно у 4-и тижневий термін досвідченими інструкторами з п'яти видів спорту: футболу, волейболу, тенісу, плавання і легкої атлетики. Під час вишколу юнаків і дівчат навчають поведінці учасників змагань, суддівству, гігієні, особливу увагу звертають на вивчення історії українського спорту і географії України. Спортова Школа надзвичайно популярна серед українців діаспори, участь у вишколі щороку беруть понад 100 юнаків і дівчат з різних штатів США та Канади. Залучення до спорту українського юнацтва і виховання його в українському середовищі є міцним фундаментом для формування національної ментальності та свідомості і Спортова Школа УСВТ “Чорноморська Січ” з гідністю виконує це важливе для України завдання далеко за межами рідних земель.

Слід відзначити також, що щорічно проводиться вишкіл українського юнацтва в *Спортивному таборі СУМ* (Спілки Української Молоді) у м. Еленвіл (Нью-Йорк, США), та *тенісному таборі* в м. Кергонсон (Нью-Йорк, США).

Важливу роль у національному вихованні і єднанні дітей та юнацтва з українських родин відіграють *спортивно-вишкільні табори Пласту*. Так з 1974 року Пластовий Загін “Червона Калина” (Нью-Йорк, США), щорічно проводить “Спортивно-вишкільні табори для Тіловиховників і Суддів Змагань”. Ці табори дуже популярні серед пластової молоді і до 1998р. участь у них взяло 543 юнаки та 510 дівчат. У програмі таборів проводяться теоретичні та практичні заняття з футболу, волейболу, баскетболу, гандболу, плавання, стрільби з лука, кульової стрільби та легкої атлетики (біг, стрибки в довжину та висоту, метання диску і ядра). Проводяться і лекційні заняття на такі теми: історія українського спорту, українські олімпійські чемпіони, спортивна

поведінка, суддівство, анатомія людини, гігієна тіла, спортивний масаж, правила техніки безпеки при стрільбі з вогнепальної зброї та при стрільбі з лука, перша допомога та вплив наркотиків, алкоголю та нікотину на розвиток молодшої людини.

Учасники розділені на дві вікові групи: молодша група - 12-14 років і старша група - 15-17 років. Юнаки та дівчата віком 17 років, які успішно відбули три спортивно-вишкільні табори, мають можливість пройти спеціальну програму та одержати після успішного закінчення грамоту Судді Змагань з обраного ними виду спорту.

В останні три дні вишколу відбувається "Таборова Олімпіада", під час якої юнаки та дівчата мають змогу здобути "золоті, срібні та бронзові" медалі. Під час відкриття зберігаються усі олімпійські традиції: запалення олімпійського вогню, піднесення українського, американського та олімпійського прапорів під звуки олімпійського маршу. Після закінчення змагань переможців нагороджують медалями та кубками.

Після успішного закінчення табору юнаки та дівчата отримують відзнаки першого, другого або третього року таборування і грамоти.

Отже, масштабність і різноманітність спортивно-масових заходів, що проводять в середовищі української діаспори США і Канади вказує на їх вагомість та необхідність для національного єднання та спілкування.

4. "Вільні Олімпіади" та роль української діаспори в міжнародному олімпійському русі

Сучасні Олімпійські ігри було відновлено у 1896 році за пропозицією барона П'єра де Кубертена. Відтоді Олімпіади вважаються найбільшими і найавторитетнішими міжнародними спортивними змаганнями. З кожною наступною Олімпіадою збільшується число спортсменів, збільшується також число країн-учасниць. Олімпійський рух став невід'ємною частиною життя сучасного суспільства. Ця ідея

знайшла своє відображення і в багатогранному спортивному житті української діаспори США і Канади.

До 1991 р., коли Україна не мала змоги брати участь у Олімпійських іграх і міжнародних змаганнях як незалежна держава, зі своїм національним прапором, в українській діаспорі США і Канади стали проводитись “Українські Олімпіади” (таб.4.1), в яких наші атлети на чужині не лише проявляли себе національно, а й згуртовували на цих змаганнях усіх українських спортсменів і прихильників українського спорту.

Метою нашого наукового дослідження став аналіз втілення ідей олімпізму у спортивній діяльності української діаспори Заходу.

Таблиця 4.1

Змагання, організовані українською діаспорою на честь Ігор Олімпіад

<i>Рік Проведення</i>	<i>Назва змагань</i>	<i>Місце проведення</i>	<i>Команди етнічних груп (учасники)</i>
1936	“Українсько-Американська Олімпіада”	м. Філадельфія (США)	українці, американці
1980	“Вільна Олімпіада”	м. Етобіко (Канада)	українці, литовці, латвійці, естонці, вірмени
1984	друга “Вільна Олімпіада”	м. Етобіко (Канада)	українці, литовці, латвійці, естонці
1988	“Українська Олімпіада”	м. Філадельфія (США)	українці
2000	“Українська Олімпіада”	м. Філадельфія (США)	українці

Першим кроком у напрямку збереження національної ідентичності для українських спортсменів за кордоном, стало проведення Української Олімпіади в м. Філадельфія у вересні 1936 року. Вона мала неофіційну

назву - *"Перші Українські Всенародні Ігрища"*. Відомостей про ці спортивні змагання надзвичайно мало, але деякі нам вдалося відшукати. Зокрема те, що Олімпіада відбулася у вихідні від праці дні (суботу, неділю, понеділок) під час святкування Дня Праці. Участь у змаганнях взяло близько 300 учасників з Нью-Йорку, Брукліна, Байрона, Елізабету, Ньюарку, Детройту, Рочестера, Трентона, Гарізбурга, Пальмерстона, Кемдену, Філадельфії і канадського Торонто. Для проведення Олімпіади були створені Екзекутивний і Олімпійський комітети. Олімпіада проходила під патронатом українсько-американських організацій м. Філадельфії разом із Українською Католицькою Лігою. Цікавим є той факт, що у липні 1936 року Українська Католицька Ліга з нагоди свого третього Конгресу провела у Філадельфії перші українсько-американські католицькі змагання. а у вересні майже всі учасники цих змагань взяли участь у першій Олімпіаді і виступили загалом досить успішно. Наприклад, спортсменка з Філадельфії Анна Лебо у змаганнях католицької Ліги здобула - 5 золотих медалей, а на Олімпіаді - 4 золоті нагороди. Тут слід підкреслити, що одні і другі змагання проводились на одних спортивних майданчиках, тому спортсмени були досить добре адаптовані. Призи спонсорували: Українські З'єднані Організації Філадельфії, Ліга Української Молоді, видавництво "Народна Воля", Михайло Насевич. Це були перші змагання, які пропагували головну олімпійську ідею й разом з тим маніфестували бажання України та інших поневолених народів виступати на світових міжнародних змаганнях як вільні державні нації, під своїм власним прапором.

Однією з найважливіших подій для самозатвердження українського спорту за кордоном стала *"Олімпіада ДіПі"* (*Displayst Persons*), яка відбулася у Німеччині в 1948 році, в час, коли у Лондоні проходили XIV Олімпійські ігри. *"Олімпіада ДП"* - це спортивні ігри тих народів, що в зв'язку з воєнними обставинами опинилися на вигнанні у Німеччині і не могли вийти на олімпійські майданчики Лондона. Ці змагання влаштувала Рада Фізичної Культури (РФК) спільно зі Спортивною секцією ІНКОПФ (Міжнародного Комітету Політичних Втікачів). У ній взяли участь : українці, латвійці, естонці, литовці, поляки, словаки, чехи.

югослави і угорці. Вони змагались у волейболі, футболі, боксі, легкій атлетиці та баскетболі. Залежно від виду спорту змагання проходили у містах - Міттенвальді, Авгзбурзі і Нюрнберзі. Слід зазначити, що серед усіх учасників лише українські атлети не мали досвіду міжнародних змагань, тому "Олімпіада ДП" для них стала першою спробою помірятися силами зі спортсменами Європи. І українська команда склала цей іспит досить успішно, завоювавши першість у волейболі, футболі, боксі та легкій атлетиці (естафета 4x100м). У змаганнях відзначились Євген Обухівський, Мирослав Барановський, Теодор Ступницький, Микола Гнатів, Орест Левицький, Леонід Вербицький, Володимир Лемберський, Юрій Пашук, Роман Бойко, Роман Микитович, Юрій Купчинський, Євген Петрівський, Йосип Хома і Роман Барчук та інші. Чи не в перше, на міжнародних змаганнях на честь перемоги українських спортсменів був піднятий національний прапор України.

У 1956 році, у діаспорі, в екзилі, був створений Український Олімпійський Комітет (УОК), що проводив заходи з метою окремої і самостійної участі України в Олімпійських іграх. До таких заходів належали: інформація усім НОК світу і міжнародним спортивним організаціям про національний склад спортивних команд СРСР, про участь українських спортсменів в збірних командах інших країн (США, Канада); організація так званих "Вільних Олімпіад" (для народів поневолених СРСР, що живуть за межами своєї рідної землі). Основною метою "Вільної Олімпіади" було маніфестування бажання України та інших поневолених СРСР народів виступати на Олімпійських іграх як державні нації, під своїм власним прапором і водночас надати змогу брати участь у найбільшому спортивному форумі планети молоді цих національних груп, що є великим виховним засобом. Було вирішено проводити ці змагання кожні чотири роки, до того часу, коли Україна та інші поневолені СРСР народи зможуть брати самостійну участь в офіційних Олімпійських іграх. Хоча ідея проведення "Вільної Олімпіади" зародилася в спортивних колах еміграцій поневолених народів в США і Канаді значно раніше, її впровадження в життя стало можливим лише 4 - 6 липня 1980 року, коли в м. Етобіко (Онтаріо, Канада) відбулася *перша*

„Вільна Олімпіада”. Організаторами її з української сторони стали УОК і УСЦАК (Українська Спортова Централя Америки і Канади). У ній взяли участь близько 300 спортсменів, це: українці, вірмени, литовці, латвійці та естонці. Змагання проводилися з таких видів спорту: легка атлетика, футбол, волейбол, баскетбол, стрільба та ін. Збірна України була найчисленнішою командою, але це не вплинуло на спортивний результат, де з 11 золотими, 9 срібними і 8 бронзовими медалями наша команда посіла друге загальнокомандне місце після латвійців, які здобули відповідно 14 золотих, 15 срібних і 7 бронзових медалей. Усе вирішили медалі здобуті латвійцями у стрільбі, так, як українці в цьому виді олімпійської програми участі не брали.

Друга “Вільна Олімпіада” відбулась у м. Етобіко (Онтаріо, Канада) 5 - 7 липня 1984 року. До спортивної програми додалися такі види спорту як: теніс, плавання і хокей. Українські атлети брали участь у тенісі, волейболі, баскетболі, хокеї, легкій атлетиці і футболі, здобувши 6 золотих, 5 срібних і 1 бронзову нагороди.

Своє продовження “Вільні Олімпіади” отримали у проведенні “Української Олімпіади” 27 - 30 травня 1988 року в м. Філадельфія. Олімпіада відбулася в рамках відзначення Тисячоліття Християнства України під патронатом УОК і УСЦАК. До її організації долучились Український Освітньо - Культурний Центр міста Філадельфії і УСО “Тризуб” (Філадельфія) на спортивних майданчиках якого і сусіднього “Делевар Велі Коледжу” проходило це свято українського спорту. У програмі Олімпіади проводилися змагання в таких видах спорту: волейбол, плавання, теніс, настільний теніс, гольф, шахи, легка атлетика і футбол. Участь у ній взяли понад 700 атлетів з багатьох українських спортивних товариств, що функціонують на теренах США і Канади, таких, як: УСО “Тризуб”, УАСТ “Черник” (Детройт), УСВТ “Чорноморська Січ” (Ньюарк), УАСТ “Леви” (Чикаго), УАСТ “Львів” (Клівленд), УСК “Нью-Йорк” (Нью-Йорк), СК СУМ “Крила” (Чикаго), СК СУМ “Крилаті” (Йонкерс), СТ “Україна” (Торонто), спортивні осередки ОУМ Пласт (США), СУМ (США) і ОУМ Пласт (Канада). “Українська Олімпіада” у Філадельфії стала величним святом єднання

української молоді, що займається спортом у різних спортивних організаціях української діаспори США і Канади. Перевіривши дедалі зростаючий резерв українського спорту, Олімпіада яскраво засвідчила подальший успішний розвиток фізичної культури і спорту в українській діаспорі США і Канади.

Отже, не маючи змоги брати участь в Олімпійських іграх під власним прапором, українці в діаспорі проводили “Українські Олімпіади” і тим самим пропагували олімпійську ідею у спортивному житті українців за кордоном. Ця ідея мала надзвичайний вплив на самоствердження українського спорту в світі (зокрема в США і Канаді) й на виховання молодих українських спортсменів в діаспорі у національному дусі.

ДОДАТОК

- Діаспора* - (від грецьк. - розсіяння) перебування значної частини народу (етнічної спільноти) поза межами країни його походження. Діаспори утворювалися внаслідок насильницького виселення, загрози геноциду, діяння економічних і географічних факторів.
- Еміграція* - (від лат. *emigratio* - виселення, виїзд) добровільне або вимушене переміщення населення з країн постійного проживання в інші країни. Залежно від причин *еміграцію* поділяють на політичну або економічну (трудова).

Український радянський енциклопедичний словник, Київ, УРЕ, 1986.

- Діаспора* - розсіяння по різних країнах народу, вигнаного завойовниками за межі батьківщини.
- Еміграція* - 1) масове переселення з батьківщини в іншу країну, тривале перебування за межами батьківщини в наслідок переселення.
2) сукупність емігрантів, що живуть у якійсь країні.

Словник іншомовних слів, Київ, УРЕ, 1974.

- Еміграція* - 1) переселення із своєї батьківщини до іншої країни; перебування в іншій країні після такого переселення.
2) люди, які переселились до іншої держави.

Короткий тлумачний словник української мови (Уклад.: Д.Г.Гринчишин, Л.Л.Гумецька, В.Л.Карпова та інші).- Київ: Радянська школа, 1978.- С.71.

Українці, які живуть за межами України, у діаспорі, є складовою частиною українського етносу. Українська народна мудрість каже: "Нашого цвіту по цілому світу". На сьогодні майже третина українців опинилася поза своєю історичною батьківщиною. Причинами розселення їх у різних країнах світу стала складність і неоднозначність процесів розвитку українського етносу, тривалість його роз'єднаності, століття без державності, різні політичні мотиви, негативний вплив зовнішніх факторів, чужинський гніт, соціальні негаразди тощо.

Сьогодні українська діаспора - одна з найбільших серед інших планетарних етнічних розселень. Умовно її поділяють на західну і східну. Східна діаспора перебуває в межах поселення українців поза Україною, котрі проживають на теренах колишнього СРСР, а західна - поза його межами.

За останніми даними (які постійно уточнюються), опублікованими в "Історії Української Еміграції", кількість українців в США і Канаді становить: США – понад 2 млн. чол., Канада – більше 1 млн. чол.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія української еміграції: Навчальний посібник / За ред. Б. Лановика. - К.: Вища школа, 1997. - 520 с.
2. Козій Ю.С. Спортивний рух в середовищі українській діаспори США і Канади // Молода спортивна наука України: Збірник наукових статей з галузі фізичної культури та спорту. - Львів, 2000. - Вип. 4. - С.50-52.
3. Герцик М., Вацеба О. Їх спорт еднав на чужині // Старт. – 1995. - № 5-6. – С.14-15; № 10-12. – С.12-13.
4. Наш Спорт / Упоряд. О.Твардовський. - Ньюарк, 1971 - 1998
5. Твардовський О. На олімпійських хвилях: Довідник УСЦАК. - Ньюарк, 1997. - С. 22-23, С. 59- 68.

Підписано до друку 24.08.2000 р. Формат 60х90/16
Папір друк. Ум. друк. арк. 1,2.
Наклад 300 прим. Зам. № 314.

Надруковано видавничим центром
Львівського національного університету імені Івана Франка

79002, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14